

Научни скуп: *Одједи Првог српског устанка у Херцеговини „Ђоровићеви сусрети“ 17-19. 09. 2004.* Излагање објављено у зборнику са скупа.

Марија Петричевић

Одједи Првог српског устанка у драмском стваралаштву савременика Устанка

Прва драмска дела са темом Првог српског устанка настала су и извођена су најпре на страним језицима и ван Србије. Ова чињеница не треба да чуди с обзиром на то да у то време у Србији није било позоришта, па ни драмског стваралаштва. Своје прве кораке српско позориште и српска драмска литература, начинили су у оном делу нашег народа који је живео у Аустроугарској да би, након Другог српског устанка, развој модерне државе донео утемељење позоришног живота.

Најстарији запис, који у драмској форми сведочи о Првом српском устанку и Карађорђу, представљају дијалози из Француске граматике намење славеносербској младежи¹, коју је написао Јоаким Вујић. Настајало у Трсту, дело је објављено у Будиму 1905. године.

Дијалоге који су писани у сврху конверзацијских вежби, на француском и српском језику, Вујић довитљиво користи за пропагирање Првог српског устанка, објашњење како је и зашто до њега дошло и какве су резултате постигли српски устаници. У овом дијалогу један саговорник обавештава другог о догађајима о којима пишу све будимске, пештанске, венецијанске и тршћанске новине. После информације да су Срби предвођени Ђорђем Петровићем ослободили своју отаџбину «несносног варварског ропства Турског» он наводи и градове које су Срби ослободили, истичући да су посекли само зле Турке, а да су оне «који су добри били, на миру оставили». Добро обавештени саговорник сазнаје из поменутих новина и да је Београд већ шест недеља под опсадом и да Турци који су у њему не могу доћи до хране. Као узроке устанка он помиње свирепости дахија, али не пропушта да каже и да их је стигла казна од Срба. Оправданост устанка, признао је и «турски цар» који је наредио да се «све крџалије и зли Турци убију и никоме милост и живот да се не поклониле», јер су и њему «иза леђа радили» и поткрадали га. Очигледно да је Вујић имао намеру и постарао се да у овом дијалогу покаже да српски устаници нису необуздана руља и да устанак прикаже као праведну борбу за слободу против тираније која се није могла трпети.

¹ Вујић Јоаким, *Руководство кь французстѣ ѿ грамматицѣ во употребленіе славено-сербскія юности*, Будим, 1905, стр. 341-346.

Најстарија драма о Првом српском устанку и Карађорђу, настала је и изведена је на немачком језику у Загребу 3. октобра 1807. године у Кулмеровом позоришту². Драма Јохана Емилијана, барона фон Кулмера, »Храбри Срби»³ имала је четири чина. Нажалост, драма није штампана, а ни рукопис није сачуван, па се о садржају не може се детаљније говорити. Професор Алојс Ујез сматра да је ово дело «несумњиво приказивало Први српски устанак, а с обзиром на то да приказује српску храброст, логично би било закључити да је приказано неко јунаштво Карађорђево, нека битка, вероватно ослобођење Београда 1806. године, које је снажно одјекнуло у целој Европи»⁴.

Драма «Црни Ђорђе» мађарског писца и глумца Иштвана Балоба до данас је, у разним верзијама, најиграније драмско остварење које обрађује тему Првог српског устанка. Аутор као годину настанка драме наводи 1809. Први пут, пред позоришном публиком приказана је 12. септембра 1912. године у Пешти, у Мађарском позоришту «Рондела».⁵ Представа је била затвореног типа, наиме била је намењена само Србима и Грцима, па су тада први пут у историји овог позоришта штампане и позивнице, односно нека врста програма.

Одјек Првог српског устанка имао је посебног значаја у Пешти с обзиром на то да је у Пешти и Будиму живео велики број Срба. Штампана је помно пратила догађаје извештавајући и о стању пре Устанка, борбама и ослобађању Београда. Карађорђе је приказиван као горостасна фигура војсковође. После цензуре, односно забране штампања и растурања књига и било каквих списа о Српском устанку, коју је издао Франц I, 22. јануара 1808. године, вести из Србије су се усмено преносиле. Аутентична сведочења доносили су, пре свега, трговци који су у Србију уносили оружје. Живећи међу Србима, а по мајци Србин, Балоб је добро говорио српски језик, па су му и сведоци устанка били такође извор у склапању слике о Првом српском устанку. Међутим, сигурно је да Балоба на писање ове јуначке драме у четири чина нису инспирисали само дивљење, и велики значај Првог српског устанка, већ и чињеница да би драма са овом тематиком у једном општем романтичарском заносу који је владао не само код Срба већ и у Мађарској, као и у целој Европи, могла да донесе и добру позоришну посећеност. И није се преварио! Из Мемоара Иштвана Балоба сазнајемо да је за ову представу владало толико велико интересовање да у позоришту није било довољно места за све који су дошли на премијеру. Зато је представа поновљена већ 15. септембра у немачком позоришту, које

² Blanka Breyer, *Des deutsche Theater in Zagreb 1780-1840*, Zagreb 1938. str. 121

³ Johann Baron von Kulmer, *Die tapferen Servier. Drama in 4 Akten*.

⁴ *Карађорђе у драми и позоришту*, Галерија Српске академије наука и уметности, Београд, 1970. научна обрада и избор материјала Алојз Ујез, стр. 202, 203

⁵ Први рукопис носио је назив «Црни Ђуро или Освајање Београда од Турака – позорје за гледање у четири чина» (Cery Gyuro vagy BÉlgrádnak megvéa Törököktől. Nező Jaték 4 Felvonás), па је под тим насловом изведена и прва представа.

је иначе било и веће од «Ронделе». Трећа представа изведена је 27. септембра 1912. Према истраживањима проф. Алојза Ујеса, до последње, односно забрањене представе, која је била најављена за 12. новембар, одиграно је највероватније још 4-5 представа⁶.

Иако је представа званично забрањена 1813. године Балог је ову драму са позоришним трупима изводио по приватним кућама, замковима, школама, широм Мађарске — све до 1835. То несумњиво говори о њеној великој популарности. У унутрашњости Мађарске дело је извођено у измењеној, другој верзији сачуваној у рукопису. У односу на ону прву представу изведену у «Рондели», овде је смањен броју лица и амбијената у којима се радња одиграва и измењен је редослед сцена. С обзиром на то да су ову драму изводиле и друге позоришне трупе по Мађарској, и да је дело често прилагођавано условима и сцени, сигурно је да је Балогов рукопис имао још верзија.

Позната је трећа верзија, односно трећи Балогов рукопис драме. Њу је Балог написао за прославу свог јубилеја, 50 година рада. Овога пута под називом «Црни Ђорђе». Био је то, како је у поднаслову стајало, «народни комад са песмама и играма у три чина», са српским колом и новом музиком, коју је компоновао Станковић. Драма је под тим називом приказана на сцени Националног позоришта 31. августа 1857. године. Чињеница да је Балог одабрао управо ову драму за прославу јубилеја, иако је било одобрено само ово једно извођење, указује на њену велику популарност.

Као дело које је обрађивало савремени догађај, Балогова драма имала је пропагандну и информативну улогу, и допринела је јачању националне свести код Срба у Мађарској. С друге стране, треба напоменути да су за велику популарност овог дела код публике заслужни и комични елементи из народног живота и трагична љубавна прича, као део споредног драмског тока. Публику су привукле и народне песме и игре извођене на српском и на мађарском језику.

Балогова драма обухвата период од 1804. до 1807. године, од народног збора у Смедереву и избора Карађорђа за вођу, до освајања Београда. Иако драма прати ток устаничке борбе и победе устаника, ови догађаји су заправо у другом плану у односу на лик Карађорђа. Балог је први драмски писац који је изнео слику Карађорђевог лика и то запањујуће тачну. Карактеризација Карађорђевог лика Балогу омогућава да објасни његове поступке и ток борбе. Карађорђе је приказан као плаховит, прек, строг, правичан, привржен борцима и скроман. Он ни по чему, чак ни по оделу, не жели да се разликује од својих бораца. Занимљиво је да аутор неке његове особине на почетку даје и као самокарактеризацију. Карађорђе сматра да га сопствена плаховитост, прекост и строгост омета да буде добар вођа, па из тог разлога одбија предлог да стане на чело устаника. Ипак, изабаран вољом народа за вођу, он касније и испољава те своје

⁶ *Карађорђе у драми и позоришту*, стр. 38

особине, али се показује да је управо човек са таквим особинама, вођен правичношћу и националним интересима, изнео Први српски устанак изнад буне, мотивисане личним интересом неколицине. Истовремено кроз лик Карађорђа проговара и биће Српског народа.

Његов одговор Милетићу, турском посланику из Београда који нуди примирје устаницима гласи: «Већ је прошло 400 година како нас угњетавају, како нам цркву и веру нашу исмејавају. Ево, овде стојимо под оковима ропства и не можемо да уживамо благодети живота које имају други народи — Енглези, Французи, Немци. Мене је судбина предодредила да будем на челу једнога народа, иако не знам поштено ни своје име да напишем. Али се зато заклињем да ћу га сабљом уклесати нашим непријатељима безбожницима»⁷.

Основни драмски ток носи поруку да је Први српски устанак борба једног народа за најсветије вредности, од којих и зависи његов опстанак, а то су борба за слободу и веру; а да је снага којом је извојевао победу била у његовој храбрости и спремности да се жртвује за те вредности.

Снага Карађорђевог лика јесте не само у његовој храбрости, одлучности и патриотизму већ и у способности да осети, препозна прави тренутак за ослобођење од вековног ропства.

После првих победа Карађорђе храбри и позива да се настави даље: «Сада, када нам се срећа насмешила, када нас у свој загрљај прихватају сва хришћанска насеља, када смо турске чете довели до слома, и кад их посматрамо како беже пред нама – ко би могао бити тај који би скрштених руку пошао натраг у своју колибу? – Не! Сада је прилика да покажемо колико волимо нашу отаџбину. На оружје, браћо! На живот и смрт! Живот или смрт за отаџбину!»⁸

Приказивању ове Балогове драме у Пешти 1812. године присуствовао је и Јоаким Вујић. Одушевљен он је исте године преводи на славеносрпски језик и одлучује да је постави на сцену. Међутим, ова драма је на српском језику под називом «Сербски вожд Георгиј Петровић, иначе наречениј Црни или Отјатије Београда от Турака», први пут изведена 17. августа 1915. године у Сегедину. После непуних месец дана, 4. септембра изведена је и у Новом Саду. Занимљиво је да је Вујић до те мере успео да обмане аустроугарске цензоре да су у овој новосадској представи играли ђаци гимназије, којима је иначе било забрањено гледање представе. Наравно, драма је својим садржајем изазвала буру у јавности и покренута је цензорска машинерија. Претпоставља се да је ово донело само популарност делу и да је до доношења званичне забране Вујић одиграо представу још неки пут, мада за то нема званичних потврда.

Вујић Балогову драму није само превео већ јој је дао и свој ауторски печат. Основни драмски ток — слављење устаничког подвига и приказ Карађорђа као горостасног, неумољивог, праведног вође и великог

⁷ *Карађорђе у драми и позоришту*, стр.31

⁸ Исто, стр.31

родољуба остао је непромењен. Поред извесних драматуршких захвата измене су се односиле и на усаглашавање изнетих података са историјским чињеницама, па је неке неисторијске ликове Вујић заменио историјским, стављајући их и у адекватну историјску слику времена. Неке ликове и догађаје, иако је сигурно знао да нису историјски тачни, Вујић оставља као код Балогоа. Тако је, Карађорђевићев брат приказан не као силник и пљачкаш, већ као трагичан лик, младић који страда због искрене љубави према Анђелији, пашиној ћерки и Младеновој усвојеници.

У драми доминира Карађорђевићев лик, али се споредним драмским токовима добија слика атмосфере која је владала међу устаницима, пре свега, међу вођама. Сам ток борбе и ослобађање Београда нису детаљно дати, уосталом и нису главни предмет интересовања писца, али се српски борци у тој борби приказују, не само као храбри и спремни на личну жртву за слободу, већ као лукави и домишљати и управо захваљујући томе успевају да надјачају и бројније и боље наоружане турске војнике. На први поглед може изненадити то што је Вујић у својој верзији Балогове драме, задржао ликове који су учесници устанка из личних интереса, профитере и преваранте па и оне који су спремни да издају вожда. Међутим, и ти, као и сви остали ликови и догађаји у овј драми, заправо су у функцији величања Карађорђевог лика. Они су послужили да се истакне и његова способност да се успешно избори и са оним снагама у властитим редовима које су могле да угрозе устанак.

Само кроз неколико дијалога споредних ликова и у једној епизоди сазнајемо више о Карађорђевој јунаштву, оно је у другом плану у односу на његову непоколебљивост, праведност и одлучност.

На почетку драме Карађорђе јасно ставља до знања својим борцима који је једини начин и пут да се извојује часна победа. Он износи услове под којима пристаје да буде вођа, «законе» којих сви морају да се придржавају да би извојевали победу. Војни заповедник се мора слушати и без његове наредбе непријатељ се не сме нападати, старешини се мора указати поштовање, а застава се не сме изгубити, нико, ни у ком случају своју браћу не сме увредити, повредити или опљачкати. Подсећајући на страдање српског народа и суровости Турака, чиме се дају узроци устанка, Карађорђе захтева од својих бораца, поред дисциплине и храбрости, и висок морал. Не смеју се светити, не смеју пљачкати, скрнавити светиње непријатеља и обешчашћивати њихове жене. Подсећа их, не само да не смеју укаљати част свога рода већ, ни своју веру, јер су хришћани и војују за правду под заштитом Христа. Заклетви да ће свако ко наруши ове «законе» бити кажњен смрћу, Карађорђе остаје доследан и неумољив чак и када је његов рођени брат преступник.

Вујићева верзија Балогове драме постала је популарна у Србији тек по доласку Карађорђевића на власт. Штатампана је 1843. године у Новом Саду, а у Србији се први пут нашла на репертоару Позоришта у Крагујевцу, 1856, а затим 1857. године.

Иако нам није познат ни писац дела, ни да ли је оно извођено, као једно од најранијих приказа Карађорђевог лика и Првог српског устанка, треба поменути и дело под називом «Сербие плачевно покипорабошћеније лета 1813. Зашто и како?»⁹ Дело је писано на српском језику, у Венецији 1815. а штампано је у Лајпцигу 1846. године.

Текст је заснован на дијалогу мајке Србије и Сина, Србина. Син приповеда како и зашто је дошло до пропасти Првог српског устанка, а мајка Србија својим питањима само усмерава приповедачки ток. Дело је писано са намером да се објасни Карађорђево напуштање Србије, узрок пропасти Првог српског устанка и оправдају поступци Русије.

На почетку приповедач истиче да Срби нису поражени на бојном пољу, да их није напустила храброст, већ да је расуло међу војском настало у тренутку када се сазнало да је Карађорђе напустио Србију. Затим хронолошким редом приповеда о сплеткама и политичким играма које су унутар Србије и изван ње водили појединци вођени мржњом према српском народу и лмчним интересима.

Дело наглашено слика љубав, поверење и оданост српског народа према православној, братској Русији и спремност, чак и на жртву за њене интересе. Са таквом тезом аутор има и сталну потребу да оправдава Руског цара за поступке који су имали за последицу велико страдање српске војске, нанели штету српском устанку и на крају га довели и до пропасти.

Као главни кривци за пропаст Првог српског устанка наводе се српски митрополит Леонтије, и Руси, агент Родофинкин и дипломата Недоба. Међутим, највише гнева аутор испољава према митрополиту Леонтију за кога каже да је окренуо против Срба, својим сплеткама, Родофинкина и Недобу, а они даље Руског цара. Леонтије се оптужује и за рушење и слабљење и српске цркве, а заједно са Родофинкином и Недобом и за прављење раздора међу Србима. Леонтијево непријатељство према Србима аутор објашњава његовим пореклом. Он каже да је Леонтије био цариградски Грк, а Турци су, како аутор истиче, за српске владике постављали искључиво цариградске Грке као своје најбоље послушнике. Добра упућеност аутора у кретање митрополита Леонтија, у судбину великог броја других великодостојника наше цркве и са подручја изван Србије, указује на могућност да је аутор био или црквено лице или човек веома близак црквеним и највишим државним круговима Србије. Такође добро познаје стране, пре свега руске дипломате и војсковође. Опис битака Срба са Турцима је изостао, али су прецизно наведени подаци где су се налазили српски шанчеви, где и када је дошло до сукобљавања српске и турске војске и кад делује руска војска, ко је на њеном челу, кад су који градови и места освојени, из ког правца је која војска дошла... И подаци везани за дипломатске активности и кретање Карађорђа такође су веома

⁹ *Сербіе плачевно пакипорабошћеніе лѣта 1813. Зашто и како?, въ Млѣткахъ, 1815.*

исцрпни. Српске војсковође, па и сам Карађорђе, ретко се спомињу и више узгред.

Карађорђе, као, уосталом, ни један други актер овог дела, није дат као драмски лик. Не, карактеришу га његови поступци и говор, већ приповедач. Аутор не доноси реаговање Карађорђа на догађаје који су описани. Тако се ствара слика да је он необавештен и да није свестан озбиљности догађаја. То је и узроковало да на крају буде наивно обманут. Иза свега, опет, стоји митрополит Леонтије.

Предмет интересовања непознатог писца били су догађаји у позадини Устанка, па се није ни трудио да се детаљније задржи на Карађорђевом лику. О њему можемо само да сазнамо да је добар војсковођа, али наиван и лаковеран човек и то опет сазнајемо посредно кроз резултате битака и из казивања наратора.

Једино драмско дело савременика устанка које прати судбину Карађорђа до смрти, а кроз фантастичне елементе и његов утицај после смрти, јесте Драма Симе Милутиновића Срајлије «Трагедија српског господара и војда Карађорђа». Ова драма, завршена 1847, објављена је тек 1989. године и никада није постављана на сцени. У односу на остала драмска остварења савременика устанка, ово дело се по много чему издваја, али овом приликом указујемо на јединствен приступ тематици и сликању Карађорђевог лика.

Судбину српског устанка, и трагедију Карађорђа приказује у контексту деловања политичких и верских снага у Европи у том историјском тренутку. Као и непознати аутор у делу «Србије плачевно покипорабошћеније лета 1813. Како и зашто?» и Милутиновић у својој драми даје узроке пропасти српске борбе. Сарајлија је, међутим, имагинарном и уметничком надградњом, зло које је уништило српски устанак сместио у филозофски контекст универзалне људске и космичке борбе добра и зла.

Поприште те борбе је цела Европа, али се Србија и њен Вожд приказују као жртве деловања сила зла, како оних подземних адских, тако и њихових слугу на земљи, оличених не само у обичним људима већ и у државама, верским конфесијама, њиховим владарима и поглаварима.

Окружени са свих страна непријатељима Срби су на челу са Карађорђем, приказани као одбрана Европе од мухамеданства. Све непријатеље Српског народа Милутиновић је повезао са силама зла, а Србе са Богом. У тој усамљеној борби Србима помоћ обећавају сви православни хришћани, али их у томе спречавају мухамеданци и католички запад. Противници Срба постају и они који су им обећавали помоћ, несхватајући смисао и суштину српске борбе, вођени искључиво властитим интересима, а не спасом Европе од зла. Међутим, у недостатку аргумената Милутиновић такве поступке мотивише деловањем злих подземних сила на челу са Сатаном.

Карађорђевићев сан био је не само ослобађање Србије од Турака, већ и стварање снажне државе попут оне Немањичке, што није био интерес тада водећих сила. Правећи паралелу са прошлошћу Милутиновић закључује да Срби никада нису имали пријатеље и да треба само да се уздају у себе.

Свесрпска несрећа, по Милутиновићевом виђењу, потиче из косовског пораза. Издаја и неслога на Косову, проклетство и казна прати вековима Српски народ; што је узрок његове несреће. Уколико желе да створе јаку и независну државу Срби, пре свега, треба да пронађу пут националног јединства.

И Сима Милутиновић Сарајлија се трудио да догађаји које драма обрађује буду што веродостојније приказани. Међутим, иако учесник Првог српског устанка, он не приказује ток устанка, ни оне догађаје о којима је лично могао да сведочи као што су припрема за ослобађање Београда, преговори са Аустроугарима и Турцима.

Карађорђе је главни лик и јунак око кога се плете цела радња и кроз његову судбину аутор говори о судбини и усуду Српства. Радња почиње од Карађорђевог боравка у Петрограду и чекања на пријем код цара. Кроз однос Русије и руског цара према Карађорђу и српском питању дата је слика политичког положаја Србије у том тренутку. Остали догађаји који следе: повратак Карађорђа у Србију, његово убиство, слање Вождове одсечене главе у Цариград – Милутиновић, такође приказује, не само као последицу прилика у Србији, већ и у контексту интереса великих сила и окружња Србије.

Сликајући Карађорђевићев лик, он се не задржава као остали драмски писци тога доба, на његовим карактерним особинама, већ први приказује и његову душевну борбу, патњу због одласка из Србије, недоумице, искушења којима га нападају силе зла. Милутиновић продубљује и мотив родољубља и Карађорђевићу тежњу ка идеалу слободе, истичући да коначан циљ није онаква каква је била у доба Немањичка.

Иако је можда могао да најверодостојнију и најпотпунију слику Карађорђевог лика, Милутиновић га не приказује реално већ искључиво као носиоца принципа добра који, као такав, нужно и трагично завршава. У том контексту Карађорђе је приказан као човек који поседује све хришћанске врлине. Смеран, моралан, честољубив, дарезљив и брижан према ближњима, трпељив, чојствен, али и добар хришћанин. Он није онај Карађорђе из Балогове и Вујићеве драме, који нема милости ни према ближњима, ни према непријатељу, онај који обећава да ће све Турке сабљом посећи.

У време почетка Првог српског устанка, 1804. године, Антон Панаш војник, пуковник, али и веома плодан драмски писац, чије су драме извођене у Бечу, Берлину, ХанOVERу, Штутгарту, Грацу, Каселу, Загребу, Братислави и другим градовима, имао је свега петнаест година. Али, с

обзиром на то да је одрастао и сазревао као војник царевине, уз сазнања о «српској револуцији», можемо у контексту сагледавања драмског опуса савременика устанка уврстити и његову историјску трагедију у 5 чинова — «Црни Ђорђе»,¹⁰ коју је написао 1838. године. Ова драма у стиховима штампана је у Бечу 1847. а премијерно је изведена на сцени Бургтеатра у Бечу 9. марта 1849. године. И чињеница да се у том тренутку, на сцени националног театра у Бечу изводило дело које слави српски устанак, довољан је разлог да се сагледа и ова драма.

Драма је писана на немачком језику, а «како сам писац наводи, према Ранкеовој књизи *Српска револуција* и према новинским извештајима, а биле су му при руци и архиве и остала поверљива документа тога времена, можда и Балогово дело»¹¹. Међутим, садржај његове драме битно одудара од историјских чињеница. Писац није чак ни прецизирао годину збивања већ је навео да се радња дешава у Београду и његовој околини «око 1800» године. Главни драмски ток говори о освајању Београда. Панаш представља Устанак као борбу правде против тираније, као праведну борбу народа за сопствено достојанство и слободу. На почетку драме дат је узрок устанка приказивањем суровог самовлашћа дахија. И овде је Карађорђе главни лик, али не и носилац идеје Устанка. Он је само вођа који стоји на челу народне војске, али не и грандиозни херој. У одређеним сценама Карађорђе се издваја својим јунаштвом, али није приказан као неко од кога зависи судбина и исход Устанка. Овде је у први план истакнут народ као колективни јунак. Идеја о устанку потекла је из народа и народ је тај који је, великом снагом и свешћу да се бори за правду, изнео устанак до коначне победе.

Из, овде поменутих, сачуваних дела драмског карактера видимо на који начин су савременици Устанка приказали овај историјски догађај.

Сва дела се у већој или мањој мери заснивају на историјским чињеницама. Оне су најмање присутне у дело Антона Панаша који прилагођава тему потребама свога времена истичући борбу против тираније и ропства српског народа као пример и право сваког народа да се избори за узвишени циљ – слободу. Сима Милутиновић Сарајлија устаничкој борби такође даје један универзални смисао, али га једини посматра и у филозофском контексту борбе добра и зла. Он се држи историјских чињеница, али више него код осталих аутора оне sluше само као основа за изузетну уметничку имагинацију.

Дело непознатог аутора «Сербие плачевно покипорабошћеније лета 1813. Зашто и како?», детаљније од свих бави се историјским чињеницама, Оно има и јединствену тему — узрок пропасти Првог српског устанка, али и субјективну интерпретацију чињеница.

¹⁰ Наслов у рукопису: «Georgije Petrovich»

¹¹ *Карађорђе у драми и позоришту*, стр.103

У драми Иштвана Балоба и Јоакима Вујића у првом плану је лик Карађорђа. Он је приказан као главни носилац Устанка и симбол устаничке борбе, па је и сам ток Устанка врло оскудно приказан.

Дијалози из Француске граматике намење славеносербској младежи, Јоакима Вујића, кратко и новински сажето извештавају о току Устанка и Карађорђу као вођи. Овде немамо никакве уметничке надоградње и обликовања чињеница, те је овај најстарији запис о Устанку у драмској форми, имао пре свега пропагандну функцију.

Сва ова дела, као и драма »Храбри Срби« Јохана Емилијана, барона фон Кулмера, чији рукопис није сачуван, без обзира на начин обраде теме и као и уметничку вредност, представљају значајну потрду великог одјека Првог српског устанка широм Европе.

До данас је написано око педесет драмских остварења о Првом српском устанку поред српског и на француском, мађарском, словачком, италијанском и словеначком језику. Наравно, немају сва та драмска остварења велику уметничку вредност, нити су сва извођена на сцени, а има и изгубљених рукописа. Треба рећи и да су драме са овом тематиком добијале актуелност или падале у засенак у складу са временом, односно истријским околностима.